

Sygn. akt I UK 562/16

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania M.P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 listopada 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 23 czerwca 2016 r. oddalił apelację ubezpieczonego M.P. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 27 maja 2015 r. oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 13 marca 2014 r. odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny uznał, że ubezpieczony nie spełnił warunków do przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U.

Nr 8, poz. 43 ze zm. zwanego dalej rozporządzeniem z dnia 7 lutego 1983 r.), ponieważ nie udowodnił co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu § 2 ust. 1 tego rozporządzenia. Brak jest podstaw do przyjęcia, że okresy zatrudnienia ubezpieczonego od 1982 r. do dnia 30 czerwca 1989 r., od dnia 3 lipca 1989 r. do dnia 30 kwietnia 1992 r. oraz od dnia 1 stycznia 1996 r. na stanowiskach kierownika robót inżynieryjnych i kierownika budowy podlegały zaliczeniu do prac odpowiadających pracom wymienionym w wykazie A załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., dział XIV poz. 24 jako kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno - techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, a tym samym do pracy w szczególnych warunkach. Ubezpieczony nie wykonywał dozoru inżynieryjno-technicznego na oddziałach i wydziałach, gdzie jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, jako że nadzorował także podwykonawców, którzy równolegle prowadzili prace wykończeniowe, tynkarskie, murarskie, stolarskie, malarskie, elektryczne, hydrauliczne, dekarские, elektryczne. Do pracy w szczególnych warunkach został zaliczony jedynie okres zatrudnienia ubezpieczonego od dnia 1 sierpnia 1979 r. do końca 1981 r. na stanowiskach majstra, starszego majstra oraz kierownika robót - stanów zerowych.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł ubezpieczony, zaskarżając wyrok w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie apelacji, a w każdym zaś wypadku o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach, tj. naruszenia prawa materialnego i przepisów postępowania, a mianowicie:

1) art. 184 ust. 1 i 2 oraz art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1, § 3 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że prace wykonywane na budowie związane z wykonaniem fundamentów, uzbrojeniem terenu i wznoszeniem kolejnych poziomów budynku (tj. prace

wymienione w pkt. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 działu V wykazu A), nad którymi skarżący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy sprawował dozór inżynieryjno-techniczny, nie mają charakteru prac podstawowych w rozumieniu pkt 24 działu XIV wykazu A, z tego względu, iż większość prac i większość pracowników zatrudnionych na budowie nie wykonywało prac w warunkach szczególnych, w sytuacji, gdy o kwalifikowaniu danych prac jako podstawowe powinien decydować nie aspekt ilościowy a funkcjonalny związany ze znaczeniem danych prac dla konkretnej struktury (tj. wydziału czy działu), w tym wypadku budowy, co w świetle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie przekreśla możliwości przyjęcia, że dozór inżynieryjno-techniczny sprawowany był przez skarżącego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy; ewentualnie polegające na niezaliczeniu skarżącemu do pracy w warunkach szczególnych okresów stałego i w pełnym wymiarze czasu pracy dozoru, o którym mowa w pkt. 24 działu XIV wykazu A, nad etapami budowy, na których nie były wykonywane ustalone przez Sąd Apelacyjny prace nieobjęte wykazem A (malowanie, nakładanie tynków, prace elektryków, hydraulików, cieśli) bądź też były one wykonywane, ale jako prace uboczne w stosunku do prac w stosunku do nich podstawowych;

2) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez: - brak wskazania czy okres pracy wykonywanej przez skarżącego na stanowisku kierownika robót inżynieryjnych (w dniach od 2 lutego 1984 r. - do 30 czerwca 1989 r.) stanowił pracę w warunkach szczególnych; - niewskazanie w treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jakie konkretne obowiązki/inne prace dozorowane przez skarżącego, Sąd uznał za wyłączające możliwość uznania pracy za pracę w rozumieniu pkt. 24 działu XIV wykazu A.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołując się na oczywiste uzasadnienie skargi, która leży „w rażących i dostrzegalnych na pierwszy rzut oka błędach jakich Sąd drugiej Instancji dopuścił się wydając zaskarżone rozstrzygnięcie. Podkreślić należy, iż tak stwierdzone błędy dotyczyły zarówno wykładni jak i zastosowania przepisów prawa materialnego, co do odmowy przyznania odwołującemu się prawa do wcześniejszej emerytury”.

Ponadto w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do pytań:

1) czy biorąc pod uwagę istotę procesu budowlanego oraz jego cel można uznać prace wskazane w pkt 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9 i 10 działu V wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., za podstawowe na budowie jako dziale/wydziale rozumianym jako skonkretyzowane środowisko pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki o znacznej szkodliwości dla zdrowia lub powodujące znaczny stopień uciążliwości pracy,

2) czy w sytuacji, gdy w trakcie procesu budowlanego występują etapy, na których jako wyłączne (lub podstawowe w rozumieniu pkt. 24 dział XIV wykazu A) wykonywane są prace w warunkach szczególnych, nad którymi dozór inżynieryjno-techniczny sprawuje stale i w pełnym wymiarze czasu pracy kierownik budowy, to czy czas trwania tych etapów podlega zaliczeniu do stażu pracy w warunkach szczególnych uprawniającego do wcześniejszej emerytury,

3) „zakładając, iż prace wymienione w pkt 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9 i 10 działu V wykazu A załącznika do rozporządzenia, mają charakter prac podstawowych na budowie, to czy biorąc pod uwagę aktualne stanowisko Sądu Najwyższego zgodnie z którym objęcie dozorem lub kontrolą o których mowa w pkt 24 dział XIV wykazu A rozporządzenia także innych niż wymienione w wykazie A prac nie wyłącza zakwalifikowana samego dozoru lub kontroli jako pracy w warunkach szczególnych, jeżeli te inne prace nie są na danym oddziale/wydziale podstawowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07) można zaliczyć w niniejszej sprawie do prac w warunkach szczególnych również okresy, w których wykonywane były wskazane przez Sąd drugiej Instancji prace wykończeniowe niebędące pracami podstawowymi na budowie, a stanowiące jedynie naturalną ich konsekwencję”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem

skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłankach oczywistego uzasadnienia skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) i występowania w sprawie istotnego zagadnienie prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Taka sytuacja wymaga już na wstępie uwagi o charakterze porządkującym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że jednocześnie uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi, a można wręcz stwierdzić, że jest błędem logicznym (por. postanowienia z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355).

Niemniej jedna wskazać należy, że stosownie do dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774).

Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860). Wymagania tego nie spełniają zawarte w skardze kasacyjnej ogólnikowe twierdzenia o „rażących i dostrzegalnych na pierwszy rzut oka błędach jakich Sąd drugiej Instancji dopuścił się wydając zaskarżone rozstrzygnięcie”, które to błędy dotyczyć miały „zarówno wykładni jak i zastosowania przepisów prawa materialnego, co do odmowy przyznania odwołującemu się prawa do wcześniejszej emerytury”, a także fakt, że skarżący w żadnym miejscu nie wskazuje przepisu, na tle którego ma się ujawniać oczywiste uzasadnienie skargi, ani wyводу prawnego, który by wykazywał kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, pomijając już sam brak wskazania tych przepisów.

Odnośnie do sformułowanych w skardze „zagadnień prawnych” należy zauważyć, że sprowadzają się one w istocie do kwestii oceny możliwości zaliczenia pracy na stanowisku kierownika budowy do pracy w szczególnych warunkach wymienionej w dziale XIV poz. 24 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., jako kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, na tej podstawie, że nadzór sprawowany przez kierownika budowy obejmuje, zdaniem skarżącego, prace wskazane w pkt. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9 i 10 działu V wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., które stanowią istotę procesu budowlanego i dlatego powinny być uznane za podstawowe na budowie, czyli dziale/wydziale rozumianym jako skonkretyzowane środowisko pracy. Tymczasem istotnym zagadnieniem prawnym w rozmienieniu

art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Na tej podstawie należy stwierdzić, że przedstawione w skardze kasacyjnej „zagadnienia prawne” nie spełniają wymogów przewidzianych dla tej przesłanki przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), ponieważ dopuszczalność zaliczania pracy na stanowisku kierownika budowy do okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który uznał, że kierownik budowy nie wykonuje pracy w dozorze inżynieryjno-technicznym, w którym jako podstawowe są wykonywane prace wymienione w wykazie A do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 23 czerwca 2016 r., II UK 293/15, LEX nr 2076408). W uzasadnieniu wyroku z dnia 11 stycznia 2017 r., I UK 493/15 (LEX nr 2238247), Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że o ile praca w budownictwie charakteryzuje się szczególną uciążliwością, to jednak nie wszystkie rodzaje prac wykonywane w budownictwie umożliwiają uzyskanie emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Taką przesłankę stanowią jedynie rodzaje prac, które zostały wymienione w wykazie A, w dziale V załącznika do rozporządzenia, obejmującego zamknięty katalog, składający się z 21 pozycji. Analiza jego struktury pozwala na konstatację, że w budownictwie mamy do czynienia z szeregiem zadań podstawowych, które w zależności od rodzaju wykonywanej pracy, zaliczane są bądź do prac uciążliwych (prace zbrojarzy i betoniarzy, prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych) bądź też nie mieszczą się w tym kręgu (np. prace murarzy, prace tynkarzy).

Stąd specyfika pracy na stanowisku kierownika budowy ma swoje normatywne regulacje w prawie budowlanym i w przepisach wykonawczych do tej gałęzi prawa. Już ustawa z dnia 13 stycznia 1961 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 1961 r. Nr 7, poz. 46) w art. 24 regulowała podstawowe obowiązki kierownika budowy, kreując je w trzech grupach: organizacja, kierowanie i nadzór. Ten zakres utrzymała ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 1974 r. Nr 38, poz. 229) i wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 20 lutego 1975 r. w sprawie nadzoru urbanistyczno-budowlanego (Dz.U. z 1975 r. Nr 8, poz. 48). Kierowanie budowlami, robotami oraz obiektami zaliczane było również do prac wymienionych w dziale III wykazu C rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w brzmieniu pierwotnym, przed jego skreśleniem od dnia 7 czerwca 1996 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 maja 1996 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 63, poz. 292). Pracownikom zatrudnionym stale i w pełnym wymiarze czasu przy pracach wymienionych w wykazie (C) powołanego rozporządzenia, w czasie jego obowiązywania - nie przysługiwało na podstawie § 16 - prawo do wcześniejszej emerytury (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2000 r., II UKN 93/00, OSNAPiUS 2002 nr 14, poz. 337).

W powołanym powyżej wyroku z dnia 11 stycznia 2017 r., I UK 493/15 Sąd Najwyższy uwypuklił, że jednym z podstawowych obowiązków przyporządkowanych przez ustawodawcę kierownikowi budowy jest prowadzenie dokumentacji budowy, w zakresie której mieści się między innymi prowadzenie dziennika budowy. Jednakże prowadzenie dziennika budowy różni się jakościowo od wypełniania dokumentacji pracowniczej, która to z reguły nie oddziaływała negatywnie na uprawnienia emerytalne osoby pracującej w nadzorze. W budownictwie przywiązywanie wagi do określonych procedur, czy też obowiązków w koordynowaniu zadania z inwestorem, współdziałania przy opracowywaniu technicznych lub organizacyjnych założeń planowanych robót budowlanych, jest niezbędnym elementem prawidłowego wykonania obiektu, zwłaszcza że w sprawie rzecz nie dotyczyła budownictwa jednorodzinnego, lecz budowy budynków, kominów elektrowni. Występujący w aspekcie przedmiotowym sprawy szeroki zakres robót, daje podstawę do stwierdzenia, że sprawowany dozór

obejmował również te rodzaje prac, które w świetle rozporządzenia nie są uznawane za wykonywane w szczególnych warunkach. Uzasadnionym jest wobec tego wniosek, że obowiązki w zakresie prowadzenia dziennika budowy stanowią odrębną rodzajową pracę o charakterze podstawowym, która nie jest zaliczana do prac w szczególnych warunkach.

Należy przy tym mieć na uwadze, że Sądy orzekające w sprawie ustaliły, iż sprawowanemu przez skarżącego dozorowi podlegali wszyscy pracownicy budowy, a zatem nie tylko wykonujący pracę w szczególnych warunkach, ale również pracownicy wykonujący inne rodzaje prac, nieobjęte wykazem A działu V załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Wynika to wprost z zajmowanego przez skarżącego stanowiska, które swym zakresem obejmuje dozór całej budowy (budów), a nie tylko wybranej grupy zatrudnionych. Innymi słowy, prawidłowe było ustalenie, że skarżący nie wykonywał dozoru inżynieryjno-technicznego na oddziałach i wydziałach, gdzie jako podstawowe wykonywane były prace wymienione w wykazie A stale i w pełnym wymiarze. Bezsprzecznie zakres jego zadań, wyznaczony także przez przepisy Prawa budowlanego, obligował do organizowania całości robót i ich koordynowania, w tym również prac, które nie zostały wymienione w wykazie A dziale V załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. W ten sposób nadzór obejmował wszelkie prace, jakie miały miejsce w toku budowy danego obiektu, w tym także zadania administracyjne (np. udział w komisjach odbioru robót i obiektów).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).